

гибкие социально-экономические структуры. М. Кастельс назвал экономику, сформировавшуюся в последние десятилетия, информационной, так как производительность и конкурентоспособность факторов или агентов в этой экономике (будь то фирма, регион или нация) зависят в первую очередь от их способности генерировать, обрабатывать и эффективно использовать информацию, основанную на знаниях. Результатом революции в области технологий явилось возникновение глобальной сети, пронизывающей все сферы человеческой деятельности. Преимуществом возникновения сетевой экономики явилось адаптивность и быстрота реакции на изменение рыночной конъюнктуры, возможность концентрации деятельности каждого из участников, существенное сокращение издержек, исключение использования избыточной рабочей силы, возможность привлечения к совместной деятельности в рамках сети оптимальных партнеров, исключение использования второсортных исполнителей. Развитие информационных технологий сопровождалось перенесением сетевой логики изменений в социальную систему. Информационное общество основывается на гибкости, способности к быстрой реконфигурации и появлении высоко интегрированных технологий. Пользователи Интернет имеют доступ к информации и к ее использованию. Не существует различий между пользователями и создателями всемирной сети.

Превращение традиционных организаций в сетевые структуры сопровождается созданием разветвленных, многоуровневых, многомерных сетей, представляющих сплетение нитей и имеющих множество узлов. В соответствии с законом сетевых структур расстояние (интенсивность и частота взаимодействий) между двумя точками (или социальными положениями) короче, когда обе они выступают в качестве узлов в той или иной сетевой структуре, чем когда они принадлежат к одной и той же сети. Потоки имеют одинаковое расстояние до узлов, либо это расстояние равно нулю в рамках одной сетевой структуры. Расстояние (физическое, социальное, экономическое, политическое, культурное) до данной точки находится в промежутке значений от нуля (если речь идет о любом узле в одной и той же сети) до бесконечности (если речь идет о любой точке, находящейся вне этой сети).

Эффективность функционирования организационно-экономической системы определяется устойчивостью связей между уровнями системы, а также частотой изменений направлений связей. Переход от иерархии к сети основывается на общности целевых функций и открытого доступа к информации, на использовании, поддержании и расширении ранее существующих связей между экономическими агентами, повышении эффективности взаимодействий в рамках функционирующих сетевых структур. В концепции постмодерна сеть представляет форму организации сообщества, имеющего множество узлов, объединяющего элементы централизованной, рациональной, разумной иерархии и хаотической, непредсказуемой и спонтанной организации. Сеть определяется совокупностью отношений между экономическими агентами и выступает в форме общего единства сетевой и иерархической организации в снятом виде. Под сетью последователи нового институционализма понимают совокупность устойчивых контактов или сходных с ними социальных отношений между индивидами или группами. Персонификация отношений между экономическими субъектами указывает на возникновение многосторонних, устойчивых отношений между партнерами по сети. В большинстве работ рынок рассматривается как сетевой, где заключаемые сделки осуществляются внутри формальных или неформальных сетей. Изучение корпоративных структур свидетельствует о возникновении таких социальных форм, в которых одно и то же физическое лицо одновременно является членом совета директоров двух или более корпораций. Понятие бизнес-группа характеризует форму взаимосвязи между предприятиями, выступающими как единое целое и связанными между собой устойчивыми формальными, неформальными связями.

Сети представляют в виде структуры, включающей отдельные элементы и характеризующей совокупность связей между ними. Анализ сетевых отношений свидетельствует о включении в понятие сети действующих субъектов, а также и предметов материального мира. Положительные тенденции развития сетевой экономики выражаются в ориентации на качественное удовлетворение потребностей покупателей, появление глобальной конкуренции. Стимулирование развития торговли в стране способствует распространению торговых сетей во всех регионах Украины и стимулирует рост покупательной способности населения. Развитие торговых сетей направлено на удовлетворение потребительского спроса населения в товарах и услугах.

К.Я. Петрова, канд. экон. наук, проф. (ХНУВС, Харків)

Н.В. Павленко, канд. экон. наук, (ХНУВС, Харків)

ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ НЕДОБРОСОВІСНІЙ ПОВЕДІНЦІ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИТОРІВ

Глобалізація світової економіки є об'єктивно неминучим процесом. Проте важливо, на яких умовах національна економіка буде інтегрована в світову систему зовнішньоекономічних зв'язків.

Залучення іноземних інвестицій є, безумовно, одним з найважливіших факторів економічного зростання. Проте, як і будь-яке економічне явище, іноземне інвестування разом з позитивними ефектами породжує і низку проблем, що здатні негативно вплинути на національну економічну безпеку.

В умовах глобалізації фінансово слабким країнам, до яких належить і Україна, в інвестиційній сфері потенційно загрожують, як найменше, дві групи факторів небезпеки. Перша обумовлена циклічними коливаннями кон'юнктури світових ринків і станом економік країн-донорів. Друга – розбіжністю економічних інтересів суб'єктів інвестування. І якщо на фактори першої групи практично неможна впливати, бо вони виникають за межами досяжності регулюючих заходів національного уряду, то друга група не тільки може, але і має знаходитися під постійним контролем з боку держави.

За ступенем розбіжності інтересів країни-реципієнта і іноземного інвестора можна розрізнити добросовісних і недобросовісних інвесторів. Ознакою добросовісної поведінки, на наш погляд, є такий спосіб ведення справ, який одночасно з забезпеченням інвестору справедливого (тобто прийняттого) доходу зміцнював би економіку приймаючої держави і не суперечив її національним інтересам. Тільки діяльність добросовісних інвесторів позитивно впливає на економіку країни, яка імпортує капітал.

Недобросовісна поведінка іноземних інвесторів може проявлятися у таких діях як скидання у менш розвинуту країну застарілих технологій; захоплення перспективних сфер економіки країни-реципієнта; згортання виробництва і науково-технічних робіт з метою переведення їх за кордон; купівля підприємства з метою його перепродажу; перетворення компанії країни-реципієнта в технологічний придаток.

Держава не може стояти осторонь проявів недобросовісної поведінки іноземних інвесторів, оскільки ризикує зазнати суттєвих соціально-економічних втрат, а у гіршому випадку - позбутися частини економічного суверенітету. Крім того, з метою отримання максимальних вигод від участі у глобалізаційних процесах, Україні необхідно не просто залучати іноземні інвестиції, а боротися за достойне місце у ланцюжку створення вартості. Тобто, з стратегічних позицій, іноземні інвестиції мають бути не просто фактором економічного зростання, а повинні сприяти модернізації вітчизняної економіки, її структурній перебудові у відповідності з світовими тенденціями технологічного розвитку.

Зростання частки іноземного капіталу у стратегічних галузях економіки України визнано нашою державою фактором загрози національній безпеці. В цих умовах потрібно застосовувати весь арсенал інструментів державного впливу на інвестиційну сферу, що апробовані світовою практикою та здатні спрямувати іноземні інвестиції в русло національних інтересів. Згадані інструменти умовно можна поділити на три групи: вимоги, обмеження та заборони.

До першої групи відносяться вимоги щодо ліцензування іноземних інвестицій з попередньою перевіркою їх на предмет походження (легальності), передачі технологій, обсягів продажу на місцевому ринку, вмісту місцевих компонентів у готовій продукції, розширення експорту і заміщення імпорту, визначення частки державної участі в доходах від експлуатації природних багатств, а також в переробці, транспортуванні та збуті видобутої сировини.

Друга група включає обмеження іноземної участі у капіталі акціонерних компаній, на переказ капіталів та прибутків за кордон шляхом встановлення відповідних лімітів, кількості іноземних фірм, діючих в одній галузі, розміру інвестицій в певні галузі, встановлення мораторію на репатріацію капіталів на період «податкових канікул».

Заборони стосуються інвестування в стратегічні галузі та проведення обмежувальної ділової практики, тобто поділу ринків, відмови від торговельних угод, встановлення трансфертних цін, здійснення пов'язаних продажів, нав'язування виняткових поставок.

Державне регулювання інвестиційної сфери має враховувати інтереси всіх суб'єктів інвестиційної діяльності. Побоювання, що додаткові вимоги відштовхнуть іноземних інвесторів, виправдані лише частково. Добросовісні інвестори звикли до цих вимог, оскільки вони існують у всіх країнах, що захищають власні національні інтереси, а присутність недобросовісних - взагалі небажана.

І.І. Помінова, ст. викл. (ХДУХТ, Харків)

ЕЛЕКТРОННА ТОРГІВЛЯ ЯК ФОРМА МЕРЕЖНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Використання комп'ютерів, об'єднаних у мережі для укладання бізнес-угод з продажу товарів, почалося 50 років тому. Розвиток електронного бізнесу, у тому числі електронної торгівлі, став логічним продовженням зусиль з автоматизації бізнес-процесів компанії, зокрема в рамках локальних і глобальних мереж. Термін "електронна торгівля" (англ. – e-trading) означає ведення торгово-закупівельної діяльності через Інтернет. Електронна торгівля виникла в США в 1960 році, коли American Airlines і IBM спільно створили SABRE (Semi-Automatic Business Research Environment) – систему автоматизації процедури бронювання посадкових місць.

Е-комерція має безліч форм, у ній все частіше використовуються складні, інтегровані віртуальні торгові майданчики, що складаються з безлічі різних покупців і продавців. Один із прикладів – eSteel, “горизонтальний” ринковий центр, який зв'язує виробників і постачальників з покупцями в усьому світі й надає можливості здійснення он-лайнних покупок і оплати в режимі реального часу. Інший приклад – Covisint, “вертикальний” он-лайнний ринковий центр. Він дозволяє виробникам автомобілів здобувати всі необхідні для зборки машини деталі в одному місці.